

شرق

روزنامه

یکی از جاذبه‌های روستای هودیان سیستان و بلوچستان حمام سنتی و آب گرم آن است که با وجود مسیرهای معب‌العیور علاقمندان زیادی دارد. عکس: محمود رحیمی، مهر

سفرنامه کابل - ۴

بمبی در دانشگاه

خانواده‌های خود را بیاورند. وصیت‌نامه نوشته‌اند و شب‌ها موقع خواب زیر سرشان یک اسلحه است. خیابان وزیر اکبرخان با بلندترین دیوار بتنی چندلایه و ماشین‌هایی که از روی دستگاه‌های ایکس‌ری مانند عبور می‌کنند و جاهای مهمی که با دیواره‌های محکم پنهان‌شده، هیچ‌کدام از تیرس راکت‌هایی که از آسمان پرتاب می‌شود، در امان نیستند. نشانه‌اش دو راکتی است که صاف وسط سفارت ایران فرود آمد؛ جایی که دقیقاً شب قبیش ما در همان نقطه در حال کپ‌وگفت بودیم؛ درست جایی نزدیک به محل زندگی ۴۰ طاووس زیا که برطوطراق راه می‌رفتند؛ آنها سال‌هاست که ساکن سفارت ایران در کابل هستند. کسی چه می‌داند شاید این طاووس‌ها با آن چتر رنگین خود نیز به این انفجارها عادت کرده باشند؛ سفارتی که یکی از قدیمی‌ترین سفارتخانه‌ها در کابل و زمین آن اهدایی کمپانی هند شرقی است؛ با فضایی بزرگ و اشیای نفیس و تابلوهای نقاشی زیبا از هنرمندان

خانواده‌های خود را بیاورند. وصیت‌نامه نوشته‌اند و شب‌ها موقع خواب زیر سرشان یک اسلحه است. خیابان وزیر اکبرخان با بلندترین دیوار بتنی چندلایه و ماشین‌هایی که از روی دستگاه‌های ایکس‌ری مانند عبور می‌کنند و جاهای مهمی که با دیواره‌های محکم پنهان‌شده، هیچ‌کدام از تیرس راکت‌هایی که از آسمان پرتاب می‌شود، در امان نیستند. نشانه‌اش دو راکتی است که صاف وسط سفارت ایران فرود آمد؛ جایی که دقیقاً شب قبیش ما در همان نقطه در حال کپ‌وگفت بودیم؛ درست جایی نزدیک به محل زندگی ۴۰ طاووس زیا که برطوطراق راه می‌رفتند؛ آنها سال‌هاست که ساکن سفارت ایران در کابل هستند. کسی چه می‌داند شاید این طاووس‌ها با آن چتر رنگین خود نیز به این انفجارها عادت کرده باشند؛ سفارتی که یکی از قدیمی‌ترین سفارتخانه‌ها در کابل و زمین آن اهدایی کمپانی هند شرقی است؛ با فضایی بزرگ و اشیای نفیس و تابلوهای نقاشی زیبا از هنرمندان

نامدار ایرانی و اتاقی آراسته که در زمان‌های دورتر محل اقامت یکی از خواننده‌های قدیمی بوده است. افغانستانی‌ها عاشق وی هستند و ظاهرا این خواننده پروازوه چندین‌بار به افغانستان سفر کرده و هر بار محل اقامتش در آن اتاق بوده است. ما به جشنواره دعوت شده‌ایم؛ «جشنواره زنان فیلم‌ساز هرات» و «جشنواره فیلم لاجورد». بار اصلی سینمای افغانستان به دوش دو زن است؛ رویا سادات از «خانه فیلم رویا» و دکتر صخرا کریمی از «افغان فلم». افغان فیلم در افغانستان هم‌دیف سازمان سینمایی در ایران است. دوستان افغانستانی فیلم را فلم تلفظ می‌کنند. تلاش این دو زن برای حفظ سینمای افغانستان با تمام کاستی‌ها و مشکلاتی که وجود دارد، تحسین‌برانگیز است. دو زن قدرتمند که در جامعه به‌شدت سنتی و چه‌بسا بنیادگرای افغانستان، فعالیت‌های شاخصی دارند.

خبر

بقایای این راسوها را بین رفته است. مقامات دانمارک در آن هنگام می‌توانند بقایای این راسوها را مانند زباله‌های عادی از بین ببرند. دولت دانمارک در هفته‌های گذشته به دلیل نحوه مدیریت «بحران راسوها» در این کشور به‌شدت مورد انتقاد قرار گرفت. مقامات دانمارک پذیرفته‌اند که دفن فوری لاشه چهار میلیون راسو در نزدیکی شهرهای هولشتبرو و کاروپ، خطری زیست‌محیطی برای سفره‌های زیرزمینی و دریاچه‌های اطراف محسوب می‌شود. وزارت کشاورزی دانمارک با این حال اطمینان داده است که وضعیت زیست‌محیطی در محل دفن لاشه راسوها تحت نظر است و خطری «فوری» وجود ندارد. دانمارک مهم‌ترین صادرکننده

در آذرماه امسال، علی سردار افخمی، معماری که نام او برای آشنایان با چشم‌انداز معماری معاصر ایران، به‌ویژه بناهای دهه‌های ۴۰ و ۵۰ خورشیدی، کم و بیش شناخته‌شده است درگذشت. در یادآوری او نام چند بنا از مجموعه ساختمان‌هایی که او طراحی و اجرا کرده بود - بیش از همه تئاتر شهر و مجلس شورای اسلامی و در گستره کمتری پروژه دانشگاه صنعتی اصفهان - در گفت‌وگوها و نوشته‌های گوناگون مطرح شدند. از این میان بنای تئاتر شهر که از آن با اشاراتی چون «یکی از نمادهای مهم شهر تهران»، «هویت شهر تهران»، و حتی «هیج بنای دیگری در تهران در حد تئاتر شهر بر سر زبان‌ها نیست»، «ساختمان مدور زیبایی که با معماری جذابش به یکی از مکان‌های دیدنی شهر تبدیل شده است»، «نماد تئاتر ایران» و ساختمانی که «نه تنها به عنوان نماد شهر بلکه به عنوان بخشی از هویت و ماهیت مردمانش از آنها یاد می‌شود» گسترده‌ترین پوشش را به خود گرفت. علی سردار افخمی دانش‌آموخته معماری در دانشکده هنرهای زیبای پاریس (بوزار) بود که پس از دریافت مدرک دکترا در سال ۱۳۴۲ به ایران بازگشت و پس از مدتی که در دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران تدریس کرد، به گفته خود او پس از برکناری پدر همسرش احمد فرهاد از ریاست دانشگاه تهران به علت سختگیری هوشنگ سیحون رئیس وقت دانشکده هنرهای زیبا از تدریس دست کشید و به فعالیت در دفتر

معماری خود مشغول شد. در اینجا و آنجا گفته شده است که او خود را از معدود معماران برجسته ایران می‌دانست که حتی با وجود آموزش غربی و دانش معماری جدید در اروپا به «معماری ایرانی» پرداخته

است و «یک نوع سبک و روش را برای هر اقلیم و آب و هوا مناسب نمی‌داند». او خود همچنین بیان می‌کرد که «هر فرهنگی معماری خود را طلب می‌کند». کسانی درباره علی سردار افخمی گفته‌اند که او «ناایفه و بی‌شوق معماری ایران» بود؛ افرادی نیز اعتقاد دارند که «وی معماری زمینه‌گراست و نهایتاً معماری اصیلی را ارائه می‌دهند. یعنی عوامل مشترک تأثیرگذاری را می‌توان در کالبد کارها و طرح‌هایشان یافت که نشان از این موضوع دارد؛ در واقع معماری او اگر در تهران باشد ماهیت این شهر و اگر در جای دیگری باشد به مسائل اقلیم و پیشینه تاریخی منطقه دیگر توجه دارد و علاً با مکان پروژه سنخیت دارد. بدون شک این نوع نگاه ریشه در اصالت آموزش خانوادگی و آموزش‌های فرهنگی او دارد. این دیدگاه از سویی دیگری نیز تأیید شده است: «تمام هنر و دغدغه‌های زوج سردار افخمی و لیلا فرهاد همسر ایشان که نیز مهندس معمار است این بود که روزی برسد که وقتی در هر کجای ایران راه می‌رویم از معماری ایرانی یاد کنیم، معماری ایرانی بینیم و از آنچه گذشگان ما از معماری ایرانی به یادگار گذاشته‌اند، الهام بگیریم». این نوشته سر آن دارد که در دو بخش، با اشاره کوتاهی به نقش زنده‌باد علی سردارافخمی در معماری مدرن ایران، به جنبه‌هایی از بنای تئاتر شهر تهران، به‌ویژه اصالت در فکر و طرح آن و نیز در بیان و تعریف معماری ایرانی در آن பிரازد و دیدگاه دیگری را در میان بگذارد.

بی شک سه بنای یادشده که توسط سردارافخمی و دفتر

تئاتر شهر تهران: جامه‌ای نوین و پربها یا پیرایشی بر جامه دیگران

معماری او طراحی شدند جایگاهی به‌یادماندنی در صحنه معماری ایران داشته‌اند، اما نه او و نه طرح‌های معماری او را نباید برترین‌ها دانست. هرکدام در کنار قابلیت‌ها و تأثیرشان در معماری نیم‌قرن گذشته، زوایای دیگری نیز داشته‌اند که در بررسی بی‌طرف باید در نظر داشت. به عنوان نمونه، ساختمان تئاتر شهر در سال ۱۳۴۶ طراحی و پس از ساخت، در بهمن ۱۳۵۱ افتتاح شد. طراحی این پروژه مستقیماً از طرف دفتر مخصوص فرح پهلوی به علی سردارافخمی محول شد. این ارتباط شخصی سردارافخمی با ملکه ایران به‌واسطه همسر او و در نتیجه دریافت امتیاز طرح تئاتر شهر کمتر مورد توجه صاحب‌نظران قرار گرفته است و بیشتر بر هنرمندی و توانایی‌های او در مقام یک معمار تأکید شده است. به‌طور مثال درباره ارجاع طراحی و ساخت بنای تئاتر شهر به علی سردارافخمی بیان شده است: «در آن زمان علاقه داشتند که تهران یک ساختمان تئاتر داشته باشد و از آنجا که آقای سردارافخمی فرد خوش‌نام و خوش فکری بود، کار را به ایشان سپردند». با احترام به دارندگان چنین نظریاتی، بدون مطرح‌کردن توانایی‌های علی سردارافخمی در معماری و با نگاهی غیرسیاسی، به باور من باید در یک نکرش پژوهشی واقعیت‌ها را از دید دور نداشت و عوامل شکل‌دهنده یک اتفاق را فراموش نکرد؛ یا کم بها داد. در این مورد خاص، فتاوی‌های بخشیدن طراحی بنایی که قرار بود نقش مهمی در کالبد معماری پایتخت ایفا کند و نقشی نمادین حتی در سطح کشور داشته باشد، بدون مسابقه‌ای در سطح ملی - اگر نه بین‌المللی چنانچه در مورد پاره‌ای از بناهای ملی ایران انجام شد- به معماری که در آن زمان کارنامه‌ای چندان درخشان و پربسابقه نداشت، نمی‌توان بی‌ارتباط

محلی که به من برای احداث این طرح داندن طوری بود که به نظرم می‌رسید بهترین ایده این است که دایره‌ای باشد تا از هر طرف دیده شود. نمی‌خواستم ساختمانی باشد که فقط یک نما داشته باشد و بعد پیشش هرچه بسوزد جاد. به عکس، در دهنم بود که این سازه، که نما نداشته باشد و تمام اطرافش نما باشد». در مورد ستون‌های بنا که به تعبیر کسانی «شبهه خیمه به نظر می‌رسد» گفته بود: «این ستون‌ها هیچ شباهتی به هیچ چیز ندارد... این تصور از قبل در دهنم نبود که طرح نهایی شبیه خیمه یا قرم به‌خصوص دیگری باشد. این پیشینه تاریخی منطقه دیگر چیزی نیست» و همچنین نگاه او به معماری ایرانی، استفاده از آجر در معماری، اینکه «تئاتر شهر مختص فکر خود ایشان بود» و اینکه سردارافخمی در طراحی این بنا از «برج طغرل و معماری ایرانی و ستون‌های قرینه تخت جمشید الهام گرفت». در تمامی این‌گفته‌ها می‌توان دقت کرد و آنها را یک به یک نقد روزی برسد که وقتی در هر کجای ایران راه می‌رویم از معماری ایرانی یاد کنیم، معماری ایرانی بینیم و از آنچه گذشگان ما از معماری ایرانی به یادگار گذاشته‌اند، الهام نلسانگر معماری ایرانی است؟ آیا بنایی که عمدتاً تنها رونمای آن تزئیناتی با رنگ و جنس چشم‌آشنای ایرانیان است، می‌توان «معماری ایرانی» دانست؟ اینان بخشی از نکاتی هستند که در بخش دوم این نوشته به آنها پرداخته خواهد شد.

• **معمار، شهرساز، پژوهشگر و استاد دانشگاه، آمریکا**

روزگار کروناپی

مصائب جدیدی در انتظار دنیاست؟

اروپایی، ذخایر مواد غذایی در آستانه کریسمس و جشن سال نو میلادی در این کشور پاسخ‌گوی نیازهاست. موازین سخت‌گیرانه در برابر بریتانیا در حالی قرار است که ۲۷ درصد عضو اتحادیه اروپا یک‌دست شود که آژانس داروی اروپا روز دوشنبه و هم‌زمان با صدور مجوز استفاده از واکسن فایزر- بیون‌تک اعلام کرد که درباره گونه جدید ویروس کرونا «نگرانی جدی و سندن و مدرکی درباره بی‌ارتبودن واکسن فعلی وجود ندارد».

• **بیون‌تک می‌تواند در شش هفته برای مقابله با**

• **گونه‌جشن یافته کرونا واکسن بسازد،**

در حالی‌که شناسایی گونه جهش‌یافته ویروس کرونا به نگرانی درباره کارآیی واکسن‌های تولیدشده برای مقابله با کووید۱۹ منجر شده است، اونگو شاهین می‌گوید واکسن فایزر- بیون‌تک امکان ایجاد ایمنی در برابر نوع جدید ویروس را هم دارد و اگر لازم باشد، واکسن جدید را در شش هفته خواهد ساخت. مدیرعامل بیون‌تک روز سه‌شنبه در یک نشست خبری گفت: «ما از نظر فنی می‌توانیم در شش هفته واکسن جدید را بسازیم. زیبایی فناوری آر‌آی‌ای پیام‌رسان این است که ما می‌توانیم مستقیماً کار ساخت واکسنی را شروع کنیم که خود را شبیه به ویروس جهش‌یافته می‌کند». آقای شاهین همچنین گفت که معتقد است واکسن تولیدی این شرکت که در برابر گونه جهش‌یافته ویروس کارآمد است. باین‌حال، برای اطمینان از مؤثر بودن، آن به پژوهش‌های بیشتری نیاز است. ۴۵ کشور جهان ازجمله ایالات متحده آمریکا، کانادا، بریتانیا و ۲۷ عضو اتحادیه اروپا، مجوز استفاده از واکسن فایزر- بیون‌تک را صادر کرده‌اند.

حق‌بان

آیا نظامیان می‌توانند رئیس‌جمهور شوند؟

کمتر از شش ماه دیگر سیزدهمین دوره انتخابات ریاست‌جمهوری برگزار می‌شود و وزارت کشور و شورای نگهبان روی جمعه ۲۸ خرداد به‌عنوان روز رأی‌گیری توافق کرده‌اند. با توجه به اصول قانون اساسی و مواد قانون انتخابات ریاست‌جمهوری، فرایند انتخابات از آغاز تا پایان شامل این هفت مرحله است: اعلام نامزدی، ثبت‌نام، بررسی صلاحیت‌ها، تبلیغات، رأی‌گیری، شمارش و اعلام نتایج و در نهایت تأیید صحت انتخابات. اعلام نامزدی تا حدی اهمیت دارد که در قانون اساسی یک اصل به آن اختصاص یافته است. اصل ۱۱۶ می‌گوید: «نامزدهای ریاست‌جمهوری باید قبیل از شروع انتخابات آمادگی خود را رسماً اعلام کنند. نحوه برگزاری انتخاب رئیس‌جمهور را قانون معین می‌کند».

این روزها مجلس شورای اسلامی در حال اصلاح «قانون انتخابات ریاست‌جمهوری اسلامی ایران» (مصوب ۵ تیرماه ۱۳۶۴) با محوریت رفع ابهام از اصل ۱۱۵ قانون اساسی و تعیین شرایط نامزدی است. از جمله با اصلاح ماده ۳۵، داشتن شش سال سابقه به‌عنوان «فرماندهان عالی نیروهای مسلح با جایگاه سرلشکری و بالاتر» را شرط کافی برای احراز سابقه مدیریتی می‌داند. در زبان انگلیسی «ژنرال» شامل چهار درجه عالی‌رتبه نظامی یعنی سرتیپ، سرلشکر، سپهبد و ارتشبد می‌شود. ژنرال در فارسی ابتدا با عنوان «تیمسار» ترجمه شد و پس از انقلاب واژه‌های «امیر» در ارتش و «سردار» در سپاه به جای آن به کار می‌رود. درحال‌حاضر فردی نظامی با درجه سپهبد و ارتشبد در نیروهای مسلح حضور ندارد و عالی‌ترین فرماندهان دارای درجه سرلشکری‌اند. جدای از اینکه اساساً حضور نیروهای مسلح

(ارتش، سپاه و نیروی انتظامی) تا چه حد با روح حاکم بر قانون اساسی و رویکرد بنیان‌گذار فقید جمهوری اسلامی ایران تناسب دارد، نکته‌ای که در نگاه اول به نظر می‌رسد فقدان دیگر شرایط نامزدی افراد نظامی برای سمت ریاست‌جمهوری است. در اصل ۱۱۵ شرط شده رئیس‌جمهور «رجال مذهبی و سیاسی» باشد. یک نظامی برای رسیدن به درجه سرلشکری به‌طور طبیعی در همه سال‌های پس از انقلاب (در بسیاری موارد حتی از سال‌های پیش از انقلاب) مشغول خدمت در قوای مسلح بوده؛ حال پرسش این است اگر این فرد در کنار فعالیت نظامی خود فعالیت سیاسی نیز داشته، با توجه به قوانین و مقررات نیروهای مسلح از وظایف خود تخطی کرده است و اگر فاقد هرگونه فعالیت سیاسی بوده (که قاعدتاً باید چنین باشد) چگونه می‌تواند بدون یک روز فعالیت سیاسی، رجل سیاسی باشد؟

از انقلاب مشروطه و تشکیل دولت مدرن در ایران، سابقه حضور نظامیان در دولت به دوران حکومت پهلوی برمی‌گردد. در پهلوی اول (۱۳۰۴-۱۳۲۰) رضاشاه به‌عنوان عالی‌رتبه نظامی، مقام پادشاهی یا ریاست‌کشور را بر عهده داشت که البته تجربه نخست‌وزیری از آبان ۱۳۰۲ تا آبان ۱۳۰۴ در دوران سلطنت احمدشاه قاجار را نیز باید به آن افزود. در پهلوی دوم (۱۳۵۷-۱۳۲۰) مشهورترین دولتمردان نظامی یکی «سپهبد فضل‌الله زاهدی» است که مقام رئیس‌الوزاری را از سقوط دولت مصدق در ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ تا ۱۶ فروردین‌ماه ۱۳۳۳ بر عهده داشت و پس از او «ارتشبد غلامرضا اژه‌اری» است که از ۱۵ آبان تا ۱۱ دی ۱۳۵۷ نخست‌وزیر ایران بود. تجربه دیگر کشورها نشان می‌دهد نیروهای مسلح معمولاً در مقاطعی در رأس کابینه قرار می‌گیرند که کنترل اوضاع در دستور کار باشد.

موافقین تأیید صلاحیت فرماندهان نیروهای مسلح، حضور «دریابان علی شهمانی» در انتخابات سال ۱۳۸۰ را به‌عنوان شاهد مثال بیان می‌کنند؛ در پاسخ باید گفت وی قبل از نامزدی برای مدت چهار سال سمت وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح را عهده‌دار بود و بی‌مقدمه وارد این عرصه نشد. آنچه موجب نگرانی شده، تغییرات مقطعی و غیرکارشناسانه به همراه ورود بیش‌ازحد مجلس در جزئیات و مصادیق است. در راستای بند نخست اصل ۱۱۰ قانون اساسی، مقام رهبری در تاریخ ۱۳۹۵/۷/۲۴ «سیاست‌های کلی انتخابات» را ابلاغ کردند. در بند ۱۴ این سیاست‌ها می‌خوانیم: «بنات نسبی قوانین انتخابات در چارچوب سیاست‌های کلی تغییرنندگان این برای مدت معینانه، مگر به ضرورت و با تصویب تغییرات بر رأی حداقل دوسوم نمایندگان مجلس شورای اسلامی» و در بند ۱۶ آمده است: «ممنوعیت ورود نیروهای مسلح، قوای سه‌گانه اعم از وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های تابعه آنها، دستگاه‌های اطلاعاتی و امنیتی، سازمان‌ها، نهادها و شرکت‌های دولتی و نهادهای عمومی در دسته‌بندی‌های سیاسی و جناحی انتخاباتی و جانب‌داری از داوطلبان». آنچه این‌روزها در مجلس شورای اسلامی می‌گذرد، از چارچوب سیاست‌های کلی نظام در زمینه انتخابات به دور است.